

Kurikulum" latın sözü olub, mənası "kurs", "yol" deməkdir. Xarici pedaqoji ədəbiyyatlarda göstərildiyi kimi, kurikulumu ma aid biliklərin təşəkkül tapması və inkişaf etməsi üçün 30 ilə yaxın bir vaxt sərf olunmuşdur. 1918-ci ildə ilk kurikulumlar yaranmışdır. Artıq ötən əsrin 60-70-ci illərində dünyada, xüsusən ABŞ-da kurikulum ideyaları genişlənmiş, bir nəzəriyyə kimi formalaşmışdır. Kurikulum hərəkəti kimi genişlənən bu təhsil dalğası dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində də yayılmış, müntəzəm təhsil təcürbəsi kimi özünün təsdiqini daha geniş miqyasda tapmışdır.

Azərbaycanda kurikulum termini ötən əsrin 90-cı illərinin sonundan etibarən istifadə olunmağa başlamışdır. İlk vaxtlar "təhsil planı" kimi tərcümə olunaraq istifadə edilse də, sonralar araşdırmalarda kurikulum kimi işlənmiş, son illərdəki hüquqi-normativ sənədlərin dilində də eyni ilə həmin anlayış saxlanılmışdır.

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma edib.

2008-2009-cu tədris ilindən birinci siniflərdə kurikulum sisteminin tətbiqinə başlanılıb.

Kurikulumun məqsədi şagirdlərə müstəqil həyatda lazım olan əməli biliklərin öyrədilməsi və onların məntiqi tefəkkürünü inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

2009-cu ildən etibarən ölkəmizdə yeni təhsil modeli - kurikulum sistemi tətbiq edilməyə başlanmışdır. 2016-cı ildən isə bu sistemin nəticələri ilə bağlı ilkin təhlillər aparılmışdır. Belə ki, həmin il Dövlət İmtahan Mərkəzinin 9-cu sinif şagirdləri üzrə keçirilmiş buraxılış imtahanlarının nəticələrinə görə, şagirdlərin əksəriyyəti riyaziyyat fənnindən "2" qiyməti almışdır. Rayonlar üzrə göstəricilər isə ümumilikdə daha aşağı olmuşdur ki, bu da yeni təhsil modelinin Bakı və ətraf bölgələrlə müqayisədə digər ərazilərdə hələ tam mənimsənilmədiyini ortaya qoyur.

Kurikulum (təhsil proqramı) sadəcə fənn siyahısı və dərsliklər deyil; o, təhsil prosesinin məqsədlərini, gözlənilən nəticələri (learning outcomes), məzmunu, tədris-metodik yanaşmaları, qiymətləndirmə meyarlarını və təlimin təşkili yollarını əhatə edən kompleks sənəddir. Yaxşı qurulmuş kurikulum müəllimə dərslərin planlanmasında və şagirdə məqsədyönlü öyrənmədə yol göstərir - yəni təhsilin "nə üçün", "nəyi" və "necə" suallarına cavab verir. Bu nəzəri əsaslar geniş ədəbi mənbələrdə təsdiq olunur və kurikulum inkişafının tədrisin keyfiyyətini artırdığı qeyd edilir.

Azərbaycanda kurikulum islahatlarının qısa xronologiyası və tətbiqi

Azərbaycanda müasir mənada kurikulum yanaşması mərhələli şəkildə 2000-ci illərin sonlarından tətbiq olunmağa başlamış, sonrakı illərdə milli kurikulumların işlənməsi, standartların və fənn kurikulumlarının yenidən tərtibi ilə davam etmişdir. Dövlət standartları və kurikulum sənədləri rəsmi qayda təsdiq olunaraq məktəblərdə tətbiq edilmişdir; milli kurikulum çərçivəsində 21 fənn üzrə proqramların hazırlanması və tətbiqi fəaliyyətləri aparılmışdır. Bu prosesdə məq-

Kurikulum sistemi Azərbaycan təhsilinə nə verdi ?

səd tədris məzmununu modernləşdirmək, şagird mərkəzli öyrənməni gücləndirmək və qiymətləndirməni təkmilləşdirmək olmuşdur.

Kurikulumun təhsilə verdiyi əsas töhfələr

Məzmunun sistemləşməsi və standartlaşması

Kurikulumlar fənn üzrə standartlar və gözlənilən nəticələri müəyyən edir, bu da bütün məktəblərdə oxşar keyfiyyətli təhsilin təmin olunmasına kömək edir. Müəllimlər üçün aydın nəticələr (learning outcomes) həm dərs planlamasını asanlaşdırır, həm də

qiymətləndirməni obyektivləşdirir.

Kurikulum standartlarında verilən dərsliklər tələblərə cavab verirmi?

Təhsil Nazirliyi bir neçə il öncə dərsliklərin hazırlanması ilə bağlı müvafiq addım atmışdı. Atılan addım daha çox müəllif yarışmasında rəqabət təsirini bağışladığı üçün bəzi dərsliklərdə xətalara yol verildi. Nəticədə bir neçə dərsliklərdə kurikulum standartlarından kənaraçıxma halları müşahidə olundu. Yol verilən xətalər şagirdlərdə fikir ayrılıqları formalaşdırdı. Ona görə də bu dərsliklər qəbul edilmədi. Bəzi fənnlər istisna olmaqla, qalan fənnlər hələlik kurikulum sisteminin standart tələblərinə cavab vermir. Yaxın zamanlarda bu məsələlər öz həlli yolunu tapacaq.

Şagird-mərkəzli

yanaşmanın təşviqi

Ənənəvi "müəllim mərkəzli" metodlardan fərqli olaraq yeni kurikulumlar daha çox fəaliyyətə əsaslanan, tədqiqat, layihə və problem həllinə yönəlik yanaşmaları təşviq edir. Bu, kritik düşüncə, yaradıcılıq və əməkdaşlıq kimi bacarıqların formalaşmasına şərait yaradır.

Qiymətləndirmə və nəticələrə nəzarətin təkmilləşməsi

Kurikulumların tətbiqi ilə qiymətləndirmə alətləri - kriteriya əsaslı qiymətləndirmə, rubrikalar və formativ qiymətləndirmə üsulları genişlənmiş, bu da şagirdin inkişafını davamlı izləməyə imkan verib. Bu dəyişiklik nəticələrin daha dəqiq tutulmasına və müdaxilələrin vaxtında edilməsinə kömək edir.

Dərslik və metodik təminatın yenilənməsi

Kurikulum yanaşması məzmunun müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasını tələb etdiyindən yeni dərsliklər, müəllim üçün metodik vəsaitlər və qiymətləndirmə materialları hazırlanır. Bu da müəllim peşəkarlığının yüksəlməsinə yardım edir.

Bərabər imkanların və inklüzivliyin gücləndirilməsi

Milli kurikulum yanaşmaları inklüziv təhsili və xüsusi ehtiyacı olan şagirdlərin ədalətli şəkildə təhsil almasını təmin etməyə çalışır. Kurikulum sənədləri bu qrupun ehtiyaclarına uyğunlaşdırma və fərdi tədris yolları barədə müddəalar ehtiva edə bilər.

Müvəffəqiyyətlər və müşahidə olunan təsirlər

Tədris prosesində planlılıq və ardıcılıq artıb. Kurikulum standartları sayəsində tədris daha məqsədyönlü və ölçülə bilən olub.

Müəllim hazırlığı və peşəkarlıq üzrə yeni tələblər yarandı. Bu isə müəllimlərin təlim-tədris bacarıqlarının yenilənməsinə tələb edib; nəticədə in-service (xidmət daxilində)

təlimlər daha çox ön plana çıxdı.

Şagirdlərin bacarıq istiqamətində inkişafı - yalnız bilik yox, bacarıq və dəyərlərin formalaşdırılması prioritetləşdirilib; layihə və təcrübə əsaslı işlər artırılıb.

Qarşılaşdıqları çətinliklər və tənqidlər

Müəllimlərin kurikulumun yeni tələblərinə adaptasiyası - bəzən müəllimlər üçün konseptual dəyişikliklər və yeni metodların mənimsənilməsi üçün kifayət qədər təlim və vaxt təmin edilməyib.

Resurs və infrastrukturun yetərsizliyi - layihə əsaslı tədris və texnologiya inteqrasiyası üçün maddi-texniki baza birmənalı deyil. Ən çox şəhər-kənd fərqləri müşahidə olunur.

Qiymətləndirmə ilə bağlı implementasiya problemləri - kriteriya əsaslı qiymətləndirmə prinsipinin məktəblərdə tam və eyni səviyyədə tətbiqi çətinliklər yaradır.

Təvsiyələr

Müəllimlərin davamlı peşəkar inkişafının təmin edilməsi - kurikulumun ruhunu dərinlən mənimsəmək üçün praktiki, sinif-əsaslı in-service təlimlər və mentorluk proqramları gücləndirilməlidir.

Resursların istiqamətləndirilməsi - kənd məktəbləri və az təminatlı məkanlar prioritet götürülərək maddi-texniki dəstək verilməlidir.

Qiymətləndirmə sisteminin daha şəffaf və vahid implementasiyası - rubrikalar, nümunə tapşırıqlar və mərkəzləşdirilmiş təli-

mat paketləri müəllimlərə paylanmalıdır.

İctimaiyyət və valideyn maarifləndirilməsi - kurikulum dəyişikliklərinin məqsədi və gözləntiləri valideynlərə aydın çatdırılmalı, onların prosesə cəlb olunması təmin edilməlidir.

Davamlı monitoring və geribildirim mexanizmi - kurikulumun tətbiqi üzrə sistemli qiymətləndirmə və tədqiqatlar davam etdirilməli, nəticələrə əsasən düzəlişlər aparılmalıdır.

Kurikulum Azərbaycan təhsilin məzmununu və metodlarını modernləşdirmək, şagird-mərkəzli öyrənməni təşviq etmək və qiymətləndirməni təkmilləşdirmək baxımından mühüm addım oldu. Eyni zamanda, uğurun davamlı olması üçün müəllim hazırlığı, resurs təminatı və sistemli monitoring kimi sahələrdə işlərin gücləndirilməsi vacibdir. Kurikulum sadəcə sənəd deyil - o, təhsil məkanında nəyi dəyər saydığımızın, hansı bacarıqları prioritetləşdirdiyimizin və gələcək nəsli necə yetişdirəcəyimizin ifadəsidir.

Günay Hacıyeva